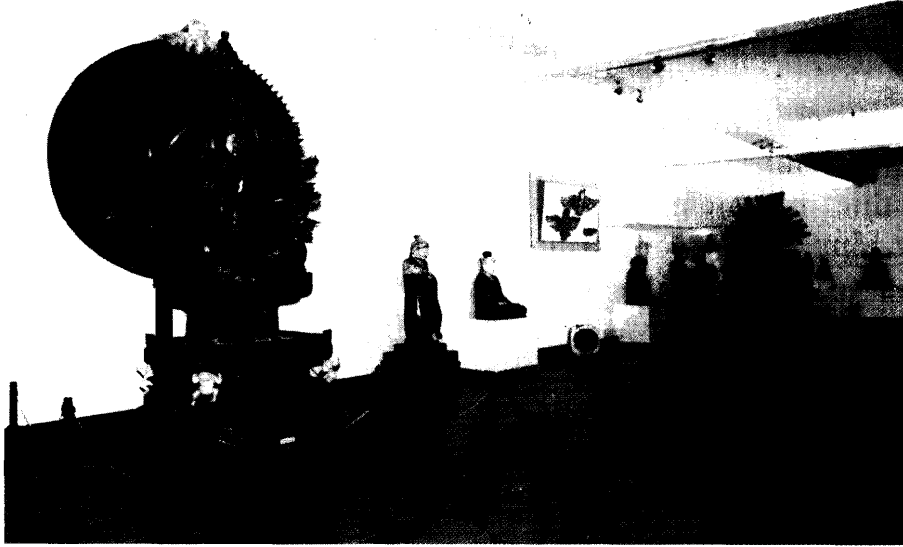

HIỆU QUẢ CỦA HỆ THỐNG CHIẾU SÁNG MỚI TẠI BẢO TÀNG MỸ THUẬT VIỆT NAM

CAO TRỌNG THIÊM*

*Phòng trưng bày các tác phẩm mỹ thuật cổ
Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam
Ảnh: Bảo tàng Mỹ Thuật VN*

Chiếu sáng trong hệ thống trưng bày của bảo tàng là một lĩnh vực rất quan trọng - tác động trực tiếp nhiều mặt đối với hiện vật và công chúng. Sử dụng ánh sáng nhân tạo và ánh sáng tự nhiên như thế nào là phụ thuộc căn bản vào tính chất và đặc thù của mỗi bảo tàng, với từng thể loại hiện vật.

Những thành tựu nghiên cứu và sáng tạo khoa học, kỹ thuật về quang học, về thiết bị và vật liệu trong chiếu sáng ngày càng tiến bộ và phát triển không ngừng. Ứng dụng khoa học, kỹ thuật chiếu sáng hiện đại vào các bảo tàng ở nước ta còn rất mới mẻ so với các nước trong khu vực và nhiều nước khác trên thế giới.

Năm 2000 Bảo tàng Mỹ thuật

Việt Nam được Bộ Văn hoá- Thông tin đầu tư ngân sách để thực hiện Dự án Chính lý nội dung và Nâng cấp trưng bày. Trong đó, giải pháp thiết kế chiếu sáng, lựa chọn thiết bị chiếu sáng là một hạng mục phải quan tâm nghiên cứu, xem xét kỹ lưỡng, có tham khảo các thành tựu nghiên cứu mới của Bảo tàng học quốc tế để vận dụng vào hoàn cảnh cụ thể của Bảo tàng Mỹ thuật trong điều kiện khí hậu Việt Nam và khả năng tài chính cho phép.

Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam trưng bày, lưu giữ hiện vật, tác phẩm mỹ thuật bằng nhiều chất liệu khác nhau, cả hữu cơ và vô cơ, như tranh sơn

* Học sỹ, Giám đốc Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam

màu trên gỗ, màu dầu trên vải, màu nước trên lụa, chì, than trên giấy... tượng và phù điêu bằng kim loại, gỗ, đá, đất nung... Nhiều hiện vật khác là vải, mây, tre... Tính chất đa dạng và phức tạp ấy đòi hỏi một hệ thống chiếu sáng phù hợp nhằm thực hiện nhiệm vụ cốt yếu của bảo tàng về bảo quản, gìn giữ hiện vật tồn tại lâu dài. Mặt khác, hệ thống chiếu sáng trong các phòng trưng bày còn có tác dụng phản ánh trung thực hiệu quả thẩm mỹ của từng bức tranh, từng pho tượng và các hiện vật khác... giúp cho công chúng tham quan cảm thụ nghệ thuật đúng với giá trị của nó.

Chiếu sáng bảo tàng là một khoa học, nó khác với chiếu sáng sinh hoạt, chiếu sáng sân khấu, triển lãm và chiếu sáng cửa hàng. Chiếu sáng trong trưng bày tại Bảo tàng Mỹ thuật phải đáp ứng được các yêu cầu: giảm thiểu tối đa những tác động tiêu cực của các tia sáng gây hại đến hiện vật, nhất là tranh các chất liệu; phục vụ tốt cho con người; đảm bảo thẩm mỹ, độ bền của thiết bị, thuận tiện cho sử dụng. Do đặc điểm về hướng của ngôi nhà trưng bày, Bảo tàng Mỹ thuật đã sử dụng ánh sáng tự nhiên rất hạn chế từ phương Nam - hướng chiếu ngang, kết hợp với ánh sáng nhân tạo theo hướng chiếu từ trần xuống, tuân thủ các chỉ số khoa học đã được nhiều Bảo tàng quốc tế áp dụng, nhưng không nhất thiết theo hoàn toàn, vì các thông số kỹ thuật được hình thành từ những nước ôn đới, mà Việt Nam là nước nhiệt đới thừa ánh sáng, nhiệt độ và độ ẩm.

Giải pháp chiếu sáng bao gồm hệ chiếu sáng và mức độ chiếu sáng. Hệ chiếu sáng lại thể hiện ở chiếu sáng chung và chiếu dời cục bộ.

Chiếu sáng chung mang tính điều hoà, là làm sáng đồng đều lên bề mặt các tác phẩm treo trên diện tường, bằng cách dùng đèn ánh sáng trắng ấm được lắp đặt ở những vị trí bảo đảm che kín đèn, ánh sáng không trực tiếp dội vào tranh và thị giác người xem. Chiếu sáng cục bộ là làm cho nguồn sáng tập trung dội vào các tác phẩm điêu khắc bày trên diện sàn, vào các hiện vật nhỏ trong tủ bằng cách dùng đèn dây tóc Vonfram, đèn Halogen màu sáng ấm; đồng thời còn tính tới khoảng cách chiếu sáng để không gây ra hư hại đối với tác phẩm- hiện vật do tác động của nhiệt độ từ đèn toả ra. Chỉ số chiếu sáng trong các phòng trưng bày được xác định tương ứng với các thể loại thuộc chất liệu không nhạy cảm ánh sáng như tượng bằng kim loại, đồ gốm, đồ đá... với các thể loại thuộc chất liệu

Phòng trưng bày các tác phẩm màu dầu
Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam
Ảnh: Bảo tàng Mỹ thuật VN

nhạy cảm ánh sáng như tranh sơn mài, tranh màu dầu, tượng và phù điêu gỗ sơn thiếp vàng, bạc... Riêng tranh lụa, tranh giấy, nhất là tranh giấy, rất nhạy cảm với ánh sáng thì độ chiếu sáng khống chế ở mức 50% hoặc thấp hơn một chút so với nhóm tác phẩm loại chất liệu nhạy cảm ánh sáng. Xử lý chiếu sáng nội thất trưng bày ở Bảo tàng Mỹ thuật còn cần nhắc đến tương quan ánh sáng ở các công trình phụ cận như: hành lang, cầu thang, nhà vệ sinh... để tránh sự thay đổi đột ngột từ độ sáng mạnh xuống độ sáng thấp và ngược lại từ trong các phòng ánh sáng dịu bước ra khu vực có ánh sáng tăng quá chênh lệch gây cảm giác, tâm lý mệt mỏi cho người xem.

Trên thực tế, việc thực hiện giải pháp chiếu sáng và sử dụng thiết bị chiếu sáng tại Bảo tàng Mỹ thuật đã đem lại hiệu quả rõ rệt - đạt được những tiêu chuẩn kỹ thuật về ánh sáng, đáp ứng những yêu cầu không thể giản đơn khi ứng dụng trong bảo tàng nghệ thuật.

Hiệu quả đó hỗ trợ cho công tác bảo quản, đồng thời đem lại cho công chúng - tức là người thưởng ngoạn, nghiên cứu nghệ thuật thêm thuận lợi cảm thụ sâu sắc vẻ đẹp của màu sắc, đường nét, hình khối... từ các tác phẩm nghệ thuật cổ đại cũng như hiện đại.

Tuy nhiên, đây mới chỉ là việc làm bước đầu để cải tiến, nâng cao một bước về chiếu sáng trong các phòng trưng bày của bảo tàng. Còn lại, phần chiếu sáng trong các kho cơ sở cũng rất quan trọng, đòi hỏi thực hiện theo

những chuẩn mực không kém chiếu sáng hệ thống trưng bày.

Từ kết quả và kinh nghiệm của mình, có thể khẳng định việc đổi mới hệ thống ánh sáng trong hệ thống trưng bày tổng thể của bảo tàng là rất cần thiết. Làm tốt việc này là một trong những biện pháp tích cực để các bảo tàng thể hiện trọng trách của mình đối với di sản văn hoá của quốc gia và không ngừng nâng cao tính hiệu quả trong nhiệm vụ phục vụ công chúng. Mặt khác, về phương diện quốc tế, các bảo tàng của nước ta cũng từng bước rút ngắn khoảng cách so với trình độ khoa học, kỹ thuật về ánh sáng của thế giới - thực hiện sự hội nhập với bảo tàng các quốc gia trong tư thế bình đẳng và có những nét độc đáo của Việt Nam.

Hy vọng ở những năm đầu thế kỷ XXI này các bảo tàng thuộc Trung ương đến các bảo tàng thuộc tỉnh, thành phố sẽ tạo nên bước chuyển biến nhiều mặt, trong đó nhiệm vụ đổi mới hệ thống chiếu sáng bảo tàng là một khâu không thể thiếu, làm cho bảo tàng tương xứng với những yêu cầu của thời đại, góp phần xứng đáng trong sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước.

C.T.T